

Inleiding Expo 'Looking at (for) the invisible' in galerie De Buck 14/11/2014

Hartelijk welkom iedereen,

Toen ik begin dit jaar met het oog op een verhuis aan het opruimen was, sprong dit kaartje me in het oog. Het is een uitnodiging voor een tentoonstelling met werk van Johan Clarysse uit 2005. Ik hield de vondst om ze beter te bekijken even tegen het licht en zag aan de prikgaatjes dat ik het kaartje ooit op minstens twee plekken in mijn leefruimte moet hebben opgehangen. Deze gedachte flitste me even terug naar een intense periode uit mijn leven en herinnerde me aan de persoonlijke reden waarom ik dit beeld ooit op de muur van mijn woonkamer had vastgeprikt. Als ik, los van deze persoonlijke anekdote, vandaag opnieuw naar dit beeld kijk, vind ik het nog altijd sterk en fascinerend.

Er zit spanning in de compositie: de schouder, het haar en de arm van de man vormen een driehoek, en het schuine vlak met de hoofden van de personages wordt doorbroken door de onwijs precieze horizontale lijn van het pistool dat de richting van het opschrift volgt. *'Handelingen 9'* staat er te lezen, een verwijzing naar de Bijbelse *'Handelingen der Apostelen'* die – heel kort samengevat – gaan over bekering en ethiek.

En dit brengt ons bij de inhoudelijke spanning die dit beeld oproept: Kan je iemand 'bekeren' om van je te houden? Kan moord op basis van passie 'ethisch' worden verantwoord? Want wie is hier het slachtoffer? De man wiens hart door onmogelijke liefde lijkt te worden verscheurd? Of de vrouw die onwaarschijnlijk intens lijkt te worden bemind, maar wellicht net om die reden wordt bedreigd? En – dé hamvraag – zal het schot worden gelost?

In dit beeld schuilt tragische dramatiek. De scène is zeer teatraal. En hoewel de ogen van de man zijn neergeslagen, lees ik zoveel nuances in zijn blik: tederheid, verademing, hoop en wanhoop, verrukking, tristesse, ... Wanneer ik de ambivalentie in dit werk zo bondig mogelijk probeer te vatten, schrijf ik: 'tedere gijzeling'. Iemand op een tedere manier gijzelen ... Een vreemd, tegenstrijdig idee dat in mijn verbeelding ontstond door de mysterieuze ambivalente sfeer die niet alleen dit werk maar het hele oeuvre van Johan Clarysse kenmerkt.

'Waarom richt ik jullie aandacht zo uitgebreid op dit schilderij van ongeveer 10 jaar geleden?', vragen jullie je intussen wellicht af. Wel, omdat reeds in dit beeld de kiemen zitten van Johans recentste werken die vandaag worden voorgesteld.

Nog steeds onmiddellijk herkenbaar is het beperkte, gedempte kleurenpalet van de kunstenaar. Een bewust gekozen reductie die het oeuvre een melancholische uitstraling verleent en de beelden buiten onze tijd lijkt te plaatsen. Dit typerende kleurenpalet zorgt voor visuele consistentie, voor samenhang binnen het oeuvre.

De kiemen uit Johans oudere werken – zijn specifieke manier om compositorische spanning op te wekken, de mysterieuze sfeer van de scènes die hij ons toont, de theatrale uitstraling van zijn personages en de ambivalentie van de mogelijke verhalen die de beelden suggereren – zijn intussen ontkiemd en blijven evolueren.

Stuk voor stuk staan de composities van deze nieuwe schilderijen scherp: de ruglijn van een achterwaarts kijkende dame begeleidt je blik langs een vreemde witte vorm achter haar; de slagschaduw van een stoel omkadert het hoofd dat zich op de stoel heeft neergeveld; de diagonaal van een trap verleent een scène diepte en dynamiek...

Knap is dat dit compositorische spel intussen op een picturaal niveau is doorgroeid. De verf is een eigen leven beginnen leiden. Ze dient niet meer enkel om een beeld te construeren, maar kan dat beeld ook aanvreten, vervuilen, vertroebelen, belichten, overbelichten, rijker maken: zo ontwikkelt het plooienspel van een mouw zich verder in de weelderige baard van een oude grijsaard; zo concurreert groen in de getormenteerde kop van een man met roodbruine accenten in het onbestemde vlak achter hem; zo zouden we de slagschaduw van vier meisjes met kommen in hun handen met wat verbeelding als engelen vleugels kunnen lezen.

Soms overschildert Johan ook doeken die voor hem niet standhouden. De onderliggende beelden schemeren dan door, woekeren onderhuids of sluipen zachtjes weg en vormen voor de nieuwe beelden die eroverheen werden geschilderd achtergronden vol leven en visuele suggesties. Hier en daar zijn ook beeldelementen uit onderliggende beelden niet weggewerkt. Ze versterken het ruimtelijke spel tussen verschillende dieptelagen en drijven het mysterie van de scènes op. Het geruite vlak dat het profiel van een vrouw die streng maar weemoedig voor zich uitkijkt zowel accentueert als verstoort, is zo'n restant van een onderliggend beeld. Schilderen is een evenwichtsoefening tussen zichtbaar en onzichtbaar maken.

Niet alleen door onderliggende lagen te recupereren in een spel tussen verhullen en onthullen, maakt Johan de dieptewerking binnen zijn beelden gelaagder. Hij voegt ook geheimzinnige elementen aan zijn beelden toe die extra dieptelagen genereren:

stippellijnen die doen denken aan hulplijnen om te tekenen, abstracte beeldelementen – bollen bijvoorbeeld die rond een personage zweven – of opschriften die het beeld betekenis lijken te willen geven maar er eerder een dubbelzinnige relatie mee aangaan.

En dat brengt ons bij de inhoudelijke spanning en gelaagdheid binnen Johans recentste werken. De titel van deze tentoonstelling zet ons betekenisvol op het spoor: “LOOKING AT (FOR) THE INVISIBLE”, of ‘kijken, zoeken naar het onzichtbare’.

Dat doen veel personages in de schilderijen letterlijk: ze staren met ingekeerde blik in het niets of suggereren buiten het beeld iets te zien. Hun blik is keer op keer uiterst teatraal en dubbelzinnig te interpreteren. We zien dramatiek, melancholie, waanzin, verleiding, angst, bedachtzaamheid, trots, alertheid en zoveel meer emoties, maar nooit laat een blik zich eenduidig vatten. Wat er zich in de hoofden van de personages afspeelt blijft onvatbaar. Hun ogen zijn geen ‘spiegels van hun ziel’ maar versterken het mysterie en prikkelen onze verbeelding over wat voor ons onzichtbaar blijft.

Over al deze schilderijen kan ik jullie nog zoveel meer vertellen, maar liever nog bekijk ik ze, op zoek naar dat onzichtbare, naar wat er niet is, maar zou kunnen zijn. De werken van Johan houden niet op bij de mysterieuze, onvatbare blikken van zijn personages, of bij de blik van de kunstenaar op de wereld en hoe hij die blik in zijn schilderijen uitdrukt. Boeiende beelden houden nooit op bij wat er te zien is. Ze komen pas tot leven in interactie met de blik en de verbeelding van degene die ze bekijkt. In mijn persoonlijke blik op het oeuvre van Johan Clarysse heb ik net wat inkijk gegeven. In het beste geval doet ze jullie intenser kijken op jullie eigen, individuele manier. Want het belangrijkste nu is jullie blik. Benieuwd naar wat jullie ontdekken, bedank ik van harte voor de aandacht.

14 november 2014, Gent, Galerie De Buck

© Annelies Vantyghem